

УДК 336.01

THEORETICAL BASIS OF ESTIMATING THE FINANCIAL STABILITY OF HOUSEHOLD**ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ДОМОГОСПОДАРСТВ**

Sydoruk A. A. / Сидорчук А. А.

с.е.с., ас. проф. /к.е.н., доц.

ORCID: 0000-0003-0280-1285

West Ukrainian National University, Ternopil, Lvivska, 11, 46009

Західноукраїнський національний університет,

Тернопіль, Львівська, 11, 46009

Анотація. На основі аналізу літературних джерел, у роботі розглядаються теоретичні аспекти оцінки фінансового стану домогосподарств. Згідно із запропонованих принципів, досліджено методичний інструментарій оцінки фінансового стану домогосподарства, який включає у себе п'ять складових частин: загальні положення, інформаційне забезпечення, принципи і методи методики та етапи здійснення розрахунків. Під методикою розрахунку фінансового стану домогосподарства слід розуміти сукупність способів і методів, які використовуються органами державної влади (на макрорівні) та домогосподарствами (на мікрорівні) у відповідній послідовності для оцінки показників доходів, витрат, заощаджень та інвестицій у напрямі найкращого варіанта розвитку домогосподарства. Розроблений алгоритм оцінки фінансового стану сприятиме формуванню умов для забезпечення фінансової стійкості домогосподарств.

Ключові слова: фінансовий стан, домогосподарство, оцінка

Вступ.

Індикатори оцінки фінансового стану є невід'ємною складовою методології дослідження стійкості у системі управління фінансовими ресурсами домогосподарств. Слід розрізняти поняття «аналіз» від «оцінки» фінансового стану домогосподарства. Аналіз літературних джерел показує, що автори часто ототожнюють ці поняття між собою, вживаючи їх як синоніми: «... у процесі аналізу вибирають і оцінюють критерійні показники... для досягнення основної мети аналізу фінансового стану... можуть застосовуватися різні методи аналізу... можна визначити наступні методи оцінки фінансового стану...» [1], «...метою аналізу є оцінка фінансового стану...оцінка результатів...» [2, 5], «...значення, завдання та інформаційне забезпечення аналізу фінансового стану (назва розділу – власна прим.)...здійснюється шляхом ... системної оцінки фінансового стану... » [3, 81–82], «...Аналіз фінансової стійкості, платоспроможності стану (назва розділу – власна прим.)... розуміння сутності поняття «фінансова стійкість» дуже важливе, бо визначає підхід до його оцінки, вимірювання й управління...» [4, 467].

На наш погляд між цими поняттями має бути відмінність. Оцінювання має включати не тільки визначення та розрахунок показників досліджуваного явища – фінансової стійкості, а й порівняння його з нормативом, певним критерієм. Іншими словами, оцінювання фінансового стану, як один із важливих елементів методу аналізу, передбачає розрахунок не лише показників, але і їхніх нормативів. Такими нормативами стануть мінімальні (або) допустимі межі значень конкретних показників.

Основний текст.

Оцінка фінансового стану – це діяльність, яка, на основі проведеного аналізу, обґрунтованих суджень і прогнозних розрахунків, використовуючи сукупність відповідних способів і методів, роблять припущення щодо зміни тенденцій у формуванні та використанні фінансових ресурсів у формі доходів, витрат, заощаджень, інвестицій на мікрорівні (домогосподарства) або та макрорівні (держави). За результатами опрацювання літературних джерел ми дійшли висновку, що сьогодні відсутня єдність підходів у переліку індикаторів оцінки фінансового стану домогосподарств. Це в першу чергу пояснюється тим, що наявні погляди науковців на оцінку фінансового стану є ідентичними, або майже ідентичними із поглядами на оцінку фінансової безпеки домогосподарств.

Зокрема, Земцов А. А., Осипова Т. Ю. для оцінки фінансової стійкості домогосподарств пропонують провести *аналіз* їхніх доходів (загальна величина доходів домогосподарства, питома вага окремих видів доходів у загальній величині доходів та ін.; всього 5 показників), витрат (загальна величина витрат домогосподарства, питома вага окремих напрямів витрат у загальній величині витрат та ін.; всього 3 показники), коефіцієнтів залежності (сумарних зобов'язань, автономності та ін.; всього 3 показники) та інвестиційних можливостей (величина інвестиційного потенціалу домогосподарства, коефіцієнт інвестиційного потенціалу та ін.; всього 4 показники) [5].

Ідею оцінки фінансового стану групою показників розвивають Сидоренко-Мельник Г.М. та Лупир М.М., які пропонують 4 групи індикаторів, а саме: (1) показники *потенціалу* забезпечення фінансової безпеки (ВВП на душу населення на місяць, рівень безробіття, рівень інфляції та ін.; всього 12 показників); (2) показники *платоспроможності* (середньомісячна номінальна заробітна плата, середньомісячна реальна заробітна плата та ін.; всього 4 показники); (3) показники фінансової *стійкості* (співвідношення доходу на душу населення до прожиткового мінімуму та ін.; всього 3 показники); (4) показники *витрат* та *інвестиційного потенціалу* (витрати на споживання на душу населення; коефіцієнт інвестиційного потенціалу та ін.; всього 4 показники). На думку авторів, після аналізу запропонованих 4 груп показників, можна вивести *інтегральний* показник оцінки стану фінансової безпеки домогосподарства [6, 242]. На думку Ціщика Р. В., стан та динаміка розвитку домогосподарства – це визначення показників структури сукупних грошових доходів і витрат домогосподарства, споживання домогосподарствами продуктів харчування, характеристика та облаштування житла, рівень освіти населення та оцінка доступності домогосподарствами медичної допомоги [7]. Навідміну від попереднього підходу, автор не розглядає інтегрального показника оцінки фінансового стану, що безумовно посилює його позицію.

Зважаючи на відсутність трактування поняття «методика розрахунку фінансового стану» та тісне переплетення даного поняття із методикою розрахунку індикаторів фінансової безпеки домогосподарства, вважаємо за необхідне подати авторське бачення та запропонувати алгоритм його дії.

Під методикою розрахунку фінансового стану домогосподарства потрібно

розуміти сукупність способів і методів, які використовуються органами державної влади (на макрорівні) та домогосподарствами (на мікрорівні) у відповідній послідовності для оцінки показників доходів, витрат, заощаджень та інвестицій у напрямі найкращого варіанта розвитку домогосподарства.

Складовими запропонованої *Методики* є:

I. Загальні положення

Методика дає можливість прогнозувати формування та використання фінансових ресурсів домогосподарств у їхньому складі, динаміці та структурі, визначати вплив екзо- та ендогенних факторів на показники доходів, витрат, заощаджень, інвестицій.

В основу запропонованої *Методики* покладено сукупність методів теоретичного (аналогії, аналізу, синтезу, індукції, дедукції та ін.), емпіричного (спостереження, експеримент, опис, статистика та ін.) та метатеоретичного (діалектичний метод і метод системного аналізу) рівня наукових досліджень, які доповнюють один одного.

II. Інформаційне забезпечення

Інформаційне забезпечення *Методики* здійснюється за допомогою емпіричних та теоретичних методів наукового пізнання.

Джерелами інформаційного забезпечення виступатимуть дані формування та використання фінансових ресурсів окремого домогосподарства. А саме:

- звітні дані Державної служби статистики України;
- звітні дані Національного банку України;
- звітні дані функціонування фінансового ринку України;
- звітні дані діяльності учасників фінансового ринку України: страхових компаній, недержавних пенсійних фондів, кредитних спілок, страхових компаній, банківських установ, довірчих управителів активами домогосподарств та ін.

III. Принципи методики

Оцінка фінансового стану домогосподарства за запропонованою *Методикою* повинне здійснюватися за такими принципами: декомпозиції; безперервності; повноти; узгодженості; реальності; об'єктивності; багатоваріантності розрахунків.

IV. Методи методики

При визначенні індикаторів оцінки фінансового стану домогосподарства розрахунок здійснюється по кожному об'єкту дослідження – доходам, витратам, заощадженням, інвестиціям – окремо, і на двох рівнях – макроекономічному та мікроекономічному. *Методика* передбачає застосування таких методів дослідження: метод системного аналізу; графічний метод; табличний метод; порівняння; ряди динаміки; метод оцінки еластичності показників; балансовий метод; середніх і відносних величин; трендів; індексний метод; нормативний метод; кореляційний метод; регресійний метод; дисперсійний метод; екстраполяції; моделювання.

Запропоновані методи розподіляються згідно із етапами здійснення розрахунків за *Методикою* оцінки фінансового стану домогосподарства. Кожений із етапів здійснення розрахунків характеризується своїми

параметрами, які вимагають застосування того чи іншого методу, або декількох методів одночасно.

V. Етапи здійснення розрахунків

I етап: аналіз показників достатності доходів, поточного фінансового забезпечення витрат, здійснення заощаджень, інвестиційного потенціалу домогосподарств (методи: системного аналізу, графічний, табличний, ряди динаміки, метод трендів, середніх і відносних величин).

II етап: оцінювання фінансового стану домогосподарства (методи: індексний, нормативний, екстраполяції, регресійний, трендів), ідентифікація ризиків його погіршення (методи: системного аналізу, екстраполяції, кореляційний) та потенціал для росту об'єкта дослідження (методи: еластичності показників, екстраполяції, кореляційний, регресійний, дисперсійний).

III етап: визначення впливу ендогенних та екзогенних чинників впливу на фінансову стійкість домогосподарства (методи: системного аналізу, індексний, нормативний, балансовий, екстраполяції, трендів, кореляційний, регресійний, дисперсійний).

IV етап: моделювання фінансової поведінки та її впливу на фінансову стійкість домогосподарств (методи: системного аналізу, моделювання, екстраполяції, кореляційний, регресійний, дисперсійний).

Висновки.

Таким чином, проведене дослідження дало змогу на основі системного аналізу дослідити методичний інструментарій оцінки фінансового стану домогосподарства згідно запропонованих принципів відповідної методики. Розроблений алгоритм методики оцінки фінансового стану, що в комплексі сприятиме формуванню умов для забезпечення фінансової стійкості домогосподарств.

Література:

1. Безбородова Т. В. Сутність та необхідність аналізу фінансового стану. *Економіка. Управління. Інновації*. Випуск № 1 (11), 2014. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2014_1_9 (дата звернення 26.12.2021).
2. Шеремет О. О. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. К., 2005. 196 с.
3. Литвин Б. М., Стельмах М. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. К.: «Хай-Тек Прес», 2008. 336 с.
4. Серединська В. М., Загородна О. М., Федорович Р. В. *Економічний аналіз* : навч. посібник. Тернопіль: Видавництво Астон, 2010. 624 с.
5. Земцов А. А., Осипова Т. Ю. Финансовая устойчивость домашних хозяйств: основные подходы. *Проблемы учета и финансов*, № 4 (20), 2015. DOI: 10.17223/22229388/20/3 (дата звернення 28.12.2021).
6. Сидоренко-Мельник Г. М., Лупир М. М. *Інтегральна оцінка фінансової безпеки домогосподарств: методичний аспект* : матер. II всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 лют. 2019 р.), Київ, 2019. С. 241–245.
7. Ціщик Р. В. Статистичний аналіз стану та динаміки розвитку домогосподарств України з метою вдосконалення прийняття управлінських

рішень щодо їх державної підтримки. *Причорноморські економічні студії*. Випуск 6, 2016. С. 57–63.

References:

- 1) Bezborodova, T. (2014) Sutnist' ta neobkhdnist' analizu finansovoho stanu [The essence and necessity of financial condition analysis]. *Economy. Management. Innovation*, vol. 1, no. 11, Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2014_1_9
- 2) Sheremet, O. (2005) Finansovyy analiz [Financial analysis]. Kyiv: Znannya. (in Ukrainian)
- 3) Lytvyn, B., Stel'mach, M. (2008) Finansovyy analiz [Financial analysis]. Kyiv: Hay Tek Pres. (in Ukrainian)
- 4) Seredyn's'ka, V., Zahorodna, O., Fedorovych, R. (2010) Ekonomichnyy analiz [Economic analysis]. Ternopil: Aston. (in Ukrainian)
- 5) Zemcov, A., Osypova, T. (2015) Fynansovaya ustoychivost' domashnykh khozyaystv: osnovnye podkhody [Household financial sustainability: main approaches]. *Problems of accounting and finance*, vol. 4, no. 20, pp. 241–245. DOI: 10.17223/22229388/20/3
- 6) Sydorenko-Mel'nyk, G., Lupyr, M. (2019) Intehral'na otsinka finansovoyi bezpeky domohospodarstv: metodychnyy aspekt [Integrated assessment of financial security of households: methodological aspect]. Kyiv: VIPO, pp. 241–245.
- 7) Tsishchyk, R. (2016) Statystychnyi analiz stanu ta dynamiky rozvytku domohospodarstv Ukrainy z metoiu vdoskonalennia pryiniattia upravlinskykh rishen shchodo yikh derzhavnoi pidtrymky [Statistical analysis of the state and dynamics of development of households in Ukraine in order to improve management decisions on their state support]. *Black Sea Economic Studies*, vol. 6, pp. 57–63.

Abstract. *Based on the analysis of literature sources, the paper considers the theoretical aspects of estimating the financial stability of households. According to the proposed principles, the methodological tools for assessing the household's financial condition have been studied, which include components: General provisions; Information support; Principles and methods of methodology; Stages of calculations. The method of calculating the financial stability of the household should be understood as a set of methods and techniques used by public authorities (at the macro level) and households (at the micro-level) in the appropriate sequence to assess income, expenditure, savings and investment in the best direction of household development. The developed algorithm for estimating financial stability will help create the conditions for ensuring it.*

Key words: *financial stability, household, estimating*

Стаття відправлена: 25.05.2022 г.

© Сидорчук А. А.